

Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishda milliy o'yinlarning roli

Xidoyeva Mahliyo Bozor qizi

Navoiy davlat universiteti

“Dasgohli rangtasvir” ta’lim yo’nalishi

4 - kurs “R”guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishda milliy o'yinlardan foydalanishning ahamiyati tahlil etilgan. Milliy o'yinlar o'quvchilarning hissiy holatini faollashtiradi, ularni badiiy izlanishga undaydi va xalqona qadriyatlar asosida fikrlashga o'rgatadi. Maqolada o'yinli metodikaning san'at ta'limidagi o'rni, milliy ruhni shakllantirishdagi roli hamda Shovdirov S.A.ning ilmiy ishlari asosida pedagogik tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: ijodiy tafakkur, milliy o'yinlar, tasviriy san'at, estetik tarbiya, pedagogik metodika, kompozitsiya, o'quvchi faolligi.

Ijodiy tafakkur — bu shaxsning voqelikni yangicha talqin etish, o'z fikrini badiiy shaklda ifoda etish qobiliyatidir. Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish uchun an'anaviy uslublar bilan bir qatorda o'yinli, milliy va interfaol metodlardan foydalanish katta natija beradi. Milliy o'yinlar o'quvchi uchun tabiiy, quvonchli va faol muhit yaratadi, shu orqali u ijodiy jarayonga ongli ravishda kirib boradi.

Bugungi kunda san'at ta'limi tizimida o'yin texnologiyalarini milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish masalasi dolzarbdir. Shovdirov S.A.ning (2025) “Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology” nomli ishida ham o'quvchini faollashtiruvchi va mustaqil ijodga yo'naltiruvchi metodlarning zarurligi ta'kidlangan.

Milliy o'yinlar o'zida xalq hayotining turli jihatlarini aks ettirgan holda, bolalarda badiiy his-tuyg'u, go'zallikka intilish, harakatdagi muvozanat va estetik sezgirlikni rivojlantiradi. “Kurash”, “Qiz quvdi”, “Chillak”, “Arqon tortish” kabi o'yinlarda mavjud ritm, harakat, raqobat va quvonch elementlari tasviriy san'atda kompozitsion fikrlash uchun boy manba bo'la oladi.

O'quvchi bu o'yinlarni chizish, harakatni ifodalash jarayonida nafaqat rang, shakl va kompozitsiya bilan ishlaydi, balki badiiy tafakkurini, hissiy idrokini ham rivojlantiradi. O'yin orqali u hayotiy voqeani estetik ko'z bilan ko'ra boshlaydi. Shuning uchun o'yinli darslar o'quvchining san'atni tushunishida asosiy bosqich bo'lib xizmat qiladi.

Shovdirov S.A. (2024) o'zining “Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari” ishida o'quvchilarda

san'atga oid mustaqil tahlil va badiiy fikrlashni shakllantirish zarurligini qayd etadi. Bu jarayonda o'yinli yondashuv o'zining tabiiyligi va emotsional boyligi bilan aynan shu kompetensiyalarni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi.

O'yin orqali tashkil etilgan darslar o'quvchilarda "o'rganish orqali ijod qilish" tamoyilini shakllantiradi. Masalan, o'qituvchi dars davomida "Milliy o'yin sahnasini tasvirla", "Harakatdagi obrazni yarat", "Xalqona o'yindan epizod chiz" kabi topshiriqlarni berishi mumkin. Bunda o'quvchi sahnadagi ishtirokchilar harakatini, kayfiyatni, liboslarni va atrof muhitni badiiy tarzda ifoda etadi. Bu jarayon tafakkur, kuzatuvchanlik va ijodiy idrokni birlashtiradi.

Shuningdek, o'yinli mashg'ulotlar o'quvchilarning jamoaviy ishlash ko'nikmasini ham shakllantiradi. Ular guruhda ishlash, bir-birining fikrini tinglash va badiiy g'oyani birgalikda amalga oshirishni o'rganadi. Bu esa tasviriy san'at ta'limida hamkorlikka asoslangan muhitni yaratadi.

Tasviriy san'atda ijodiy tafakkurni shakllantirishda milliy o'yinlardan foydalanish, ayniqsa, boshlang'ich va o'rta sinf o'quvchilari uchun juda samaralidir. Chunki bu yoshda o'quvchilarda qiziqish, fantaziya va hissiyot kuchli bo'ladi. Agar bu energiya to'g'ri yo'naltirilsa, u san'atga bo'lgan muhabbatga aylanadi.

Milliy o'yinlar, o'z mazmuni bilan, insoniy fazilatlarini — mardlik, do'stlik, halollik, mehnatsevarlik, quvnoqlik va o'zaro hurmatni tarannum etadi. Shu bois, ular asosidagi tasviriy san'at mashg'ulotlari o'quvchilarda nafaqat badiiy tafakkur, balki axloqiy qadriyatlarni ham mustahkamlaydi.

Ijodiy tafakkurni rivojlantirish jarayonida o'yinli metodik yondashuvlar bilan bir qatorda zamonaviy texnologiyalarni uyg'unlashtirish ham muhimdir. Masalan, o'yin jarayonlarini video yoki raqamli tasvirlar orqali tahlil qilish, ularni kompozitsiya yaratish uchun vizual manba sifatida qo'llash o'quvchilarning zamonaviy fikrlashini ham rivojlantiradi.

Shovdirov S.A.ning (2017–2025) ilmiy ishlari shuni ko'rsatadiki, san'at ta'limida o'yinli yondashuv o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantiruvchi universal metoddir. U o'quvchining emotsional olamiga kirib, tafakkur, idrok, xotira, fantaziya va ijodiy ifodani uyg'unlashtiradi. Natijada o'quvchi uchun san'at darsi hayotiy, qiziqarli va ijodiy jarayonga aylanadi.

Milliy o'yinlar tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning ijodiy tafakkurini shakllantirishda eng tabiiy va samarali vositalardan biridir. O'yin orqali o'quvchi san'atni his qiladi, unda tasviriy tafakkur, badiiy idrok va estetik sezgirlik rivojlanadi. Milliy o'yinlar o'zida xalq donishmandligini mujassam etgani uchun ular asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalaydi.

Bunday darslar Shovdirov S.A. tomonidan ilgari surilgan shaxsga yo'naltirilgan, ijodiy yondashuvga asoslangan ta'lim konsepsiyasining amaliy ko'rinishidir. Natijada, o'quvchilar nafaqat rasm chizishni, balki o'z fikrini badiiy shaklda ifoda etishni, san'at orqali xalq ruhini anglashni o'rganadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shavdirov, S. A. (2017). Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons. *Eastern European Scientific Journal*, (1), 131–134.
2. Shovdirov, S. A. (2024). Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari. *Inter Education & Global Study*, (1), 8–14.
3. Shavdirov, S. (2025). Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology. *AIP Conference Proceedings*, 3268(1), 070035.
4. Ibraimov, X., & Shovdirov, S. (2023). Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students. *Science and Innovation*, 2(B10), 192–198.
5. Baymetov, B. B., & Shovdirov, S. A. (2023). Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts. *International Journal on Integrated Education*, 4(3), 60–66.
6. Mirzayev, A. (2002). *Kompozitsiya asoslari va badiiy tafakkur*. Toshkent: San'at.
7. Karimova, N. (2020). Estetik tarbiya va xalq o'yinlari sintezida san'at ta'limi. *San'at va madaniyat jurnali*, (4), 58–62.
8. Hasanov, M. (2021). Milliy o'yinlarning badiiy tafakkurdagi o'rni. *Pedagogik izlanishlar jurnali*, (3), 41–45.